

21 mrt 2025

Brief uit Taizé 2025

Hopen voorbij alle hoop

Als ik luister naar jongeren in Taizé en elders[1], waarbij veel van hen worden geconfronteerd met de harde realiteit van het leven van alledag, vraag ik me zelf vaak af hoe zij de kracht vinden om door te gaan. En die vraag wordt zelfs nog prangender als deze jongeren in oorlogsgebieden leven.

Wat doet ze steeds weer opstaan en hoe houden ze het vol in schijnbaar uitzichtloze situaties? Door naar hen te luisteren werd me duidelijk dat mensen die op God vertrouwen, hoop kunnen koesteren. En door Jezus' opstanding mogen we weten dat de dood niet het laatste woord heeft.

Door te vertrouwen op de opstanding wordt ons de hoop gegeven dat het leven met zijn moeilijkheden niet het eindpunt is. We zijn geroepen tot iets groters. Het is deze hoop die de jongeren met mij wilden delen, een hoop die in alles blijft bestaan gaat omdat deze hoop bouwt op nieuw leven dat zal ontstaan terwijl alles verloren lijkt[2].

In haar lofzang, die tegelijkertijd een schreeuw om hoop is, zingt Maria: Hij toont zijn macht en zijn kracht en drijft uiteen wie zich verheven wanen, heersers stoot hij van hun troon en wie gering is, geeft hij aanzien. Wie honger heeft overlaadt hij met gaven maar rijken stuurt hij weg met lege handen. (Lucas 1:51-53) Ja, laten we met haar mee durven zingen en bidden dat situaties veranderen! Zelfs als God lijkt te zwijgen, kan zich opeens een nieuwe weg openen[3]. Maar laten we tegelijkertijd doen wat we kunnen (zelfs als dat heel weinig lijkt) om onze solidariteit te laten blijken met mensen om ons heen die het moeilijk hebben, of die zich in oorlogssituaties bevinden of hun land moeten ontvluchten. Zou ons dat niet nieuwe hoop geven, ook als alles verloren lijkt?

De onderstaande gedachten zijn grotendeels ontstaan op basis van ontmoetingen en gesprekken met jongeren die het afgelopen jaar in oorlogssituaties of conflictgebieden leefden. Ik ben heel dankbaar voor iedereen die zijn of haar ervaringen en gedachten met ons heeft gedeeld maar ook voor onze jongste broeders die me hebben geadviseerd hoe alles het beste op papier te zetten.

De moed om hoop te houden

Wanneer we ernaar verlangen om op Gods liefde te vertrouwen, lijkt alles wat we om ons heen zien en ervaren zo tegenstrijdig te zijn met die liefde. We zitten in een soort impasse tussen wat al is gegeven is en wat nog moet komen. En dat is niet altijd even gemakkelijk. Maar als deze impasse de weg opent naar hoop op vervulling[4], dan wordt er in ons iets bevrijd.

Hoop vergt geduld. Maar wij hopen op wat nog niet zichtbaar is (Romeinen 8:25), zegt de apostel Paulus. Zijn we enerzijds gericht op wat op Gods tijd in volheid zal komen, maar worden we anderzijds gekweld omdat we worden belaagd, van buitenaf door vijanden, van binnenuit door zorgen (2 Korintiërs 7:5)? En durven we het in dat spanningsgebied uit te houden in plaats van ervoor te vluchten?

Hoewel het eigenlijk niet kon, bleef Abraham hopen en geloven (Romeinen 4:18). Abraham, aartsvader van veel gelovige mensen, bleef vasthouden aan de belofte die God hem had gedaan, ondanks dat dat een onredelijke hoop leek. Hij en zijn vrouw Sarah ontvingen wat eigenlijk onmogelijk scheen.

In een tijd waarin Jeremia's land gebukt ging onder oorlog, de inwoners ervan met ballingschap werden bedreigd, en Jeremia zelf in de gevangenis zat, investeerde de profeet in de toekomst: hij kocht een akker. Zo zeker was hij er dus van dat God zijn volk niet in de steek zou laten (Jeremia 32:6-15).

Zo'n ongekend gebaar van hoop zorgt ervoor dat geloof concreet wordt. Het is een vast

vertrouwen in wat nog niet zichtbaar, ja zelfs onzeker is. Weten we vast te houden aan een dergelijke hoop? Hierdoor wordt uiteindelijk de bron van vreugde weer voor ons geopend[5]. Zelfs in de meest ingewikkelde situaties kan datgene waar we nooit op hadden durven hopen werkelijkheid worden.

In veel landen waar de oorlog onvoorstelbare verwoestingen aanricht, ontstaan er tegelijkertijd allerlei ongelofelijk hoopvolle initiatieven[6].

Luisteren naar mensen van hoop

Om beter te kunnen begrijpen wat hoop betekent, is het belangrijk om te luisteren naar mensen die temidden van de ellende en het geweld leven. Zou het niet door hun stemmen zijn dat God ons wil leiden?

Tijdens mijn bezoek aan Oekraïne met twee van mijn broeders zei een kerkleider tegen ons: Gebed opent een ruimte waarin heling mogelijk wordt. Ik was erg geraakt door zijn opmerking. Terwijl hij voortdurend wordt geconfronteerd met de pijn van zijn volk, ziet hij dat gelovigen in hun innerlijke leven open kunnen staan om iets nieuws te verwelkomen.

Dit is een proces waarvan je niet per se onmiddellijk resultaat ziet, maar dat wel, misschien in combinatie met andere middelen, een deur opent om pijn en verdriet te overwinnen en de hoop op een geheelde mensenfamilie doet ontwaken. Gebed geeft de kracht om staande te blijven, ook in de meest lastige situaties[7]. Het is een reddingsboei die ervoor zorgt dat we niet verdrinken als golven van ontmoediging over ons heen slaan af wanneer de duisternis alles lijkt op te slokken.

Een Palestijnse vrouw die in Frankrijk woont, maar van wie de familie in Gaza woont, schreef ons: De liefde die de gewonde, de kwetsbare draagt, geeft nieuwe kracht. Het doet me denken aan de verlamde man[8] in de bijbel, die wordt gedragen door zijn vrienden en hun geloof. Bidden is ook een daad van verzet, en dat is belangrijk voor mij. Maar ik ben ook maar een mens: na het nieuws van de dood van twee van mijn familieleden werd ik overvallen door woede, ik schreeuwde, ik huilde.... Toen ik weer bij zinnen kwam, wist ik dat God er is in lijden en wanhoop, en dat God ons draagt.

Deze zomer, tijdens een bezoek aan Taizé, zei ze: Elke ochtend bid ik dat ik de kracht krijg om lief te hebben in plaats van te haten. Haar woorden zijn als een lamp op de weg.

Een jonge vrouw uit een Aziatisch land dat door oorlog wordt geteisterd, vertelde me: Onze mensen gaan enorm gebukt onder de oorlog, maar vinden troost in de bijbel. Hoe vaak was Gods volk niet op de vlucht? Toch was er sprake van een gemeenschap, hoe moeilijk de situatie ook was. God heeft misschien grotere plannen voor ons, maar we moeten per dag leven. In staat zijn om in het 'nu' te leven is een geschenk en een teken dat het leven er is om volledig geleefd te worden. Het gebed is een bron van vrede die ons in staat stelt elkaar moed te geven en betekenis te vinden in saamhorigheid en solidariteit.

Vanuit Libanon klonken de volgende woorden: Mijn moeder vormt een getuigenis van hoop.

Ondanks alles is ze altijd staande gebleven. Dankzij haar ben ik wie ik nu ben. Ze leerde ons in God te geloven en te bidden. Iemand die leeft vanuit vertrouwen, straalt ook vertrouwen uit omdat hij uit de bron drinkt en een getuigenis kan zijn.

Wie zijn voor ons in onze eigen situatie getuigen van hoop waarnaar we kunnen luisteren? Laten we goed luisteren om te horen wat zij te zeggen hebben.

Verlangen naar hoop

Hoe reageren we als onze plannen mislukken en onze hoop de bodem wordt ingeslagen? Jezus geeft ons een sleutel in handen om mensen van hoop te blijven. Geconfronteerd met een grote menigte mensen die honger hadden, had hij medelijden met hen. Letterlijk staat er: zijn hart ging naar hen uit [9]. En hij vond een manier om in te gaan op hun nood.

Door die weigering om je neer te leggen bij een moeilijke situatie kan de hoop in onszelf vorm

krijgen. Het is het tegenovergestelde van maar passief afwachten: er is sprake van strijd[10]; dat is de enige manier. Alleen al ons verlangen naar hoop kan ons over die drempel helpen van wat menselijkerwijs mogelijk is naar wat voor God mogelijk is.

De hoop die met Christus gegeven is, biedt ons een voorsmaak van wat in Gods toekomst in alle volheid werkelijkheid zal worden. Het is als het anker van een schip.[11] De hoop houdt ons stevig op de plaats als er een storm woedt. De hoop stelt ons in staat om kleine tekenen te leven van onze trouw aan de roeping die we hebben ontvangen en aan de mensen die aan ons zijn toevertrouwd. Je zou ook kunnen zeggen dat de hoop is als een helm[12], die ons beschermt tegen de tegenslagen waardoor we getroffen kunnen worden.

In de Regel van Taizé staat dat we ons nooit moeten neerleggen bij het schandaal van de verdeeldheid van christenen, die soms heel gemakkelijk de liefde tot hun naaste belijden en toch verdeeld blijven. Voor broeder Roger was de eenheid onder christenen[13] nooit een doel op zich, maar een manier om te komen tot vrede binnen de mensenfamilie.[14]

De bescheiden buxusstruiken rond Taizé, die de afgelopen jaren twee keer door de buxusmot werden geteisterd, komen plotseling weer tot leven. Uit wat dood leek, groeien verse twijgen en grijs wordt langzaam groen. De natuur vecht om te overleven en vormt daarmee een weerspiegeling van een bemoediging in onze eigen strijd om hoop te houden. Hoop voor de schepping[15] en de hoop die we krijgen door Gods goede schepping, gaan hand in hand met hoop voor de mensheid.[16]

Mensen van hoop blijven

Hoop kan zo gemakkelijk in de kiem worden gesmoord wanneer we geconfronteerd worden met situaties waarin onderling begrip mijlenver weg lijkt. Als er een sfeer ontstaat waarin mensen elkaar niet meer vertrouwen, bestaat de kans dat ook anderen verstrikt raken in wantrouwen. Dit kan gebeuren in de gemeenschappen waarin we leven, in onze kerk of binnen ons gezin, maar kan ook een bredere ontwikkeling zijn in onze samenleving, op nationaal of internationaal niveau. Soms is deze dynamiek open en bloot, soms meer verborgen, maar altijd zuigt deze ons leeg. Toch zijn er momenten dat we, geconfronteerd met ongerechtigheid, het kwaad aan de kaak moeten stellen zodat de ene mens niet langer het slachtoffer is van de andere mens.[17] Om hoop te houden, hebben we elkaar nodig. Als we oog hebben voor de noden van anderen kan de hoop opbloeien. We zien soms mensen die zelfs te midden van de grootste tegenspoed de keuze maken voor het leven, en met een glimlach de kleine gebaren van goedheid maken die elke dag mogelijk zijn.

Hoop gaat hand in hand met waarheid[18] en gerechtigheid. Misschien komt dit wel omdat het eigenschappen van God zijn. En zien we deze eigenschappen niet terug in het leven, de dood en de opstanding van Jezus? Om hoop te koesteren, moet je de werkelijkheid onder ogen durven zien maar deze wel zien in het licht van Gods belofte[19].

Een jongere die in een conflictgebied woont, vertelde me het volgende: Ik zat in een café een boek te lezen toen er raketten om ons heen werden afgevuurd. Mensen renden in paniek naar buiten, maar ik besloot te blijven zitten lezen.” Het was misschien verstandig geweest voor deze jongere om ook een schuilplaats te zoeken maar tegelijkertijd is zijn verhaal een protest van hoop tegen de wetten van de oorlog.

Een van mijn broeders vertelde het me: Hoop is provocerend, en meer dan dat: het is besmettelijk. Het tegenovergestelde van hoop is onverschilligheid of lijdzaamheid. Tijdens een recent bezoek aan mijn land, dat getroffen is door oorlog, zag ik de bedroefde, bezorgde en gestreste gezichten van mensen. Dus vroeg ik mezelf af: 'Wat kan ik doen?' En toen bedacht ik: als ik aan het rijden ben en voorrang heb, stop ik en geef ik voorrang aan de persoon voor me. Dit kost me vijf seconden. Maar ik kon zien dat deze kleine daad de gezichten van mensen deed oplichten en de pijn van mijn broeder of zuster een beetje verzachtte.

Alles in ons verzet zich tegen oorlog en dood.... Alles in ons verlangt naar leven en schoonheid.
[20]

De hoop van Pasen

Waar bevind je je op dit moment? Aan de voet van het kruis op Goede Vrijdag? In de vreugde van Paasmorgen? Of in afwachting omdat je niet weet waar je het zoeken moet op Stille Zaterdag? Waar je ook staat, lukt het je om ergens een weg van hoop te ontwaren? Deze weg opent zich voor ons als we kijken naar Jezus, die zijn leven gaf in liefde voor iedereen, die ons een liefde toonde die sterker is dan alle krachten van geweld, haat en dood.

Hoop is niet gebaseerd op een analyse van de situatie, maar op een vaak slechts klein flikkerend vlammetje van vertrouwen. En dit vlammetje mag dan kwetsbaar zijn, maar het brandt in de diepste nacht, net als voor de vrienden van Jezus. Veel van hen lieten hem in de steek op het moment van zijn grootste beproeving. Maar zijn liefde stelde hen in staat om terug te keren.

Als we de Opgestane Jezus toch maar zouden herkennen! Maar zijn aanwezigheid hangt niet af van of wij hem herkennen of niet. Net zoals bij Maria Magdalena zijn we soms verblind door ons gebrek aan hoop. De opgestane Jezus vroeg Maria: Waarom huil je? en Wie zoek je? (Johannes 20:15). Deze tweede vraag is een echo van zijn allereerste woorden in het evangelie van Johannes: Wat zoeken jullie? (Johannes 1:38). Nadat hij is afgedaald naar het diepste menselijke verdriet en de dood, blijkt de zoektocht naar betekenis uit te monden in het verlangen naar een aanwezigheid[21].

Nu hij is opgestaan uit de dood en leeft in God, trekt Jezus ons naar zich toe.[22] De opgestane Jezus ontmoet ons in de diepten van ons bestaan, of die nu vervuld zijn van verdriet of vreugde, en opent voor ons zijn relatie met de Vader en de gemeenschap met elkaar in de Heilige Geest. We zijn niet langer gevangen in onze eigen wanhoop – nieuw leven is mogelijk.

Paulus schrijft: Deze hoop zal niet worden beschaamd, omdat Gods liefde in ons hart is uitgegoten door de heilige Geest, die ons gegeven is. (Romeinen 5:5). Laten we vanuit die liefde leven. En moge de Heilige Geest ons altijd leiden!

Pelgrims van hoop, pelgrims van vrede

Dankzij het geloof in de opstanding zijn veel mensen in staat om zich temidden van ellende vast te houden aan hoop. Hoop is als een bron die ons boven onze eigen onmogelijkheden uit tilt, zodat ons hart naar anderen kan uitgaan en we iets kunnen betekenen voor anderen.

Het vergt moed en durf om te geloven in de opstanding van Jezus. Het betekent dat we proberen om niet verlamd te raken door de aanwezigheid van dood en vernietiging die alomtegenwoordig lijken.

Uit situaties die hopeloos lijken, kan God iets nieuws creëren. God kan leven brengen waar de dood heerst en zelfs verzoening waar conflict heerst.

De vrouwen (Jezus' vrienden) die op de vroege paasmorgen naar zijn graf kwamen, vroegen: Wie zal voor ons de steen voor de ingang van het graf weggrollen? (Marcus 16:3). Wat zijn de stenen in ons eigen leven waarvan we God moeten vragen om deze weg te rollen, zodat er nieuw leven in ons geboren kan worden?

Dat nieuwe leven helpt ons om op te staan, het zorgt ervoor dat we samen met anderen op weg gaan. We worden pelgrims van hoop. De hoop die we in ons dragen. En is dat niet ook een hoop op vrede? Want Christus is onze vrede (Efeziërs 2:14). Horen we het als hij tegen ons zegt: Ik laat jullie vrede na; mijn vrede geef ik jullie[23], zoals de wereld die niet geven kan. Maak je niet ongerust en verlies de moed niet (Johannes 14:27-28).

Als pelgrims van de vrede[24] begrijpen we dat er geen echte vrede is zonder gerechtigheid[25]. De vrede die we in ons dragen, en die ontspringt uit de hoop van waaruit we leven, maakt ons innerlijk vrij. Hierdoor kunnen we het leven liefhebben en in verzet komen tegen onrecht, terwijl

we volharden dankzij de Heilige Geest.

Op een dag zullen we misschien de lofzang van Zacharias bidden. Als een oudere man in bezet gebied was hij verheugd over een onverwachte geboorte en vierde hij dat dankzij de liefdevolle barmhartigheid van onze God het stralende licht uit de hemel over ons zal opgaan en verschijnen aan allen die leven in duisternis en verkeren in de schaduw van de dood, zodat we onze voeten kunnen zetten op de weg van de vrede (Lucas 1:78-79).

Zijn we bereid om hoop te koesteren door alles heen?

Verrezen Christus, door de aanwezigheid van de Heilige Geest heeft u Gods liefde in onze harten uitgestort en stelt u ons in staat om hoop te houden door alles heen. En diep in ons ontstaat beetje bij beetje een verrassende vrede. Godlof!

[1] In mei 2024 ben ik met twee van mijn broeders als pelgrims door het door oorlog verscheurde Oekraïne getrokken. In de zomer hebben we in Taizé jongeren uit Myanmar, Nicaragua en Oekraïne verwelkomd. In de herfst had ik online gesprekken met jongeren uit deze landen maar ook met jongeren uit Bethlehem en Libanon. Vier van mijn broeders gingen toen terug naar Oekraïne en reisden van oost naar west door het land.

[2] Er kan pas sprake zijn van hoop als er eerder de ervaring was van een totale afwezigheid van perspectief - als een nacht op klaarlichte dag, die ertoe leidt dat zowel de individuele mens als hele volken al hun illusies noodgedwongen moeten laten varen. Corine Pelluchon in *L'espérance, ou la traversée de l'impossible* (Éditions Payot & Rivages, Parijs, 2023) p. 8.

[3] Hoop is het menselijke antwoord op het zwijgen van God. Jacques Ellul, geciteerd door Anne Lécu www.revue-etudes.com/article/esperer/24779

[4] In een commentaar op Deuteronomium 4:31 schrijft Gustavo Gutiérrez: God vergeet het verbond niet; trouw is in de allereerste plaats je iets herinneren. Trouw zijn is je herinneren, niet vergeten waaraan je je verbonden hebt, je bewust zijn van de traditie. Trouw zijn aan het verbond veronderstelt dat je je de bronnen van het verbond herinnert en wat het van je vraagt (...) Maar ware trouw houdt meer in dan dat: daarvoor is ook (hoewel dat misschien wat minder voor de hand ligt) een perspectief op de toekomst nodig. Je iets herinneren betekent dat je niet gefixeerd blijft op het verleden. Ja, het is belangrijk om je gisteren te herinneren, maar dit is juist belangrijk omdat het ons aanzet om onze blik te richten op morgen (...). Trouw betekent niet dat je gebaande paden gaat zonder initiatief te nemen, maar het betekent dat je steeds nieuwe wegen zoekt; trouw leidt ons - of zou ons in ieder geval moeten leiden - naar iets nieuws, een verandering, nieuwe projecten (Gustavo Gutiérrez, *El Dios de la vida*, Ediciones Sígueme, Salamanca, 1992, pp. 82-83).

[5] In de gesprekken die ik had met jongeren die in oorlogssituaties leven, hadden velen van hen het over het belang van zingen als bron van vreugde en kracht. Deze brief wordt gepubliceerd tijdens de Europese ontmoeting 2024-2025 in Tallinn. Dus juist hier mogen we niet de Zingende Revolutie vergeten, die er voor een belangrijk deel toe bij heeft bijgedragen dat Estland in 1991 weer op een vreedzame manier onafhankelijk werd. Mensen gingen zingend de straat op als antwoord op de dreiging waarmee ze werden geconfronteerd.

[6] Een van de mensen die een van onze broeders tijdens een pelgrimage ontmoette, zei tegen hem: Er leeft een creatieve woede in mij. Het was de kracht van deze woede die haar ertoe aanzette om ten minste één klein ding te willen doen om de situatie te veranderen.

[7] Van de starets [Silouan] leerde hij [Sophrony Sakharov] veel wat fundamenteel zou blijken te zijn voor zijn spirituele leven. Twee dingen vallen op: hoe kun je omgaan met het gevoel van verlatenheid wanneer je in gebed in plaats van God alleen maar een troosteloze leegte ervaart, en hoe kun je omgaan met de pijn die je ervaart als je intens bidt voor de wereld die lijdt. Het eerste kreeg betekenis door het concept van God-verlatenheid dat Sakharov later verder zou ontwikkelen, het tweede door de vermaning die de starets in het gebed werd geopenbaard en

door hem aan zijn leerling werd doorgegeven: 'Houd je geest in de hel en wanhoop niet!' Norman Russell, *Theosis and Religion* (Cambridge University Press 2024), p. 169.

[8] Zie Marcus 2:1-12. Let eens op de hoopvolle kracht van de vrienden van de man die alle obstakels overwinnen en door het dak van het huis graven om te proberen hem te helpen en naar Jezus te brengen.

[9] Het Griekse werkwoord σπλαγχνίζομαι (splachnizomai) is sterk emotioneel geladen. Het duidt op een warme reactie vol compassie op iemand in nood. Het is moeilijk te vertalen: compassie, medeleven, medelijden, sympathie - al deze elementen zitten erin. Maar zijn hart ging naar hen uit drukt misschien beter de intuïtieve reactie uit die het werkwoord impliceert. In Matteüs (zie 14:14, 15:32, 18:27, 20:34) verwijst het werkwoord niet alleen naar een emotie of gevoel, maar geeft ook aan dat er sprake is van een concrete reactie die ingaat op de nood. In dit geval geneest Jezus de zieken en zal vervolgens de menigte te eten geven. Emotie vindt haar weerslag in zorgzame en daadkrachtige actie. Het genoemde werkwoord vat het hele evangelie in een notendop samen.

[10] Vgl. 1 Tim 4:10 Hiervoor zwoegen en strijden wij, omdat wij onze hoop gevestigd hebben op de levende God, die de redder is van alle mensen, bovenal van de gelovigen.

[11] Vgl. Hebreëen 6:19

[12] Vgl. 1 Tessalonicenzen 5:8

[13] De synode over synodaliteit heeft de Rooms-Katholieke Kerk in staat gesteld de diversiteit die al binnen haarzelf bestaat aan het licht te brengen en te appreciëren. Tijdens deze synode was de rol van afgevaardigden van andere kerken belangrijk. Dit is hoopgevend voor de oecumenische roeping bij onze zoektocht naar eenheid tussen alle mensen die Christus liefhebben.

[14] Taizé is gesticht in een tijd van oorlog. De parabel van gemeenschap die we als broeders vanuit diverse kerken, landen, culturen en met verschillende leeftijden willen leven, vraagt onze voortdurende zorg, zodat we een teken van hoop kunnen zijn temidden van de verdeeldheid die vaak leeft binnen de mensenfamilie.

[15] Vgl. Romeinen 8:21-23

[16] Hoe kunnen we, geconfronteerd met de uitdaging van de klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit, beter zorgen voor ons gemeenschappelijke huis, waar alles met alles verbonden is?

[17] We blijven in onze Taizé-gemeenschap zoeken naar de waarheid aangaande de beschuldigingen van misbruik die zijn geuit jegens een aantal broeders. De moed van mensen die hebben geleden en dit naar voren hebben gebracht, moet ons er steeds toe aanzetten om van hen te leren. Zo vaak zoeken ze steeds weer opnieuw naar nieuwe hoop en nieuw leven. Zij motiveren ons om alles op alles te zetten (zie https://www.taize.fr/nl_rubrique3454.html) om de ontmoetingen in Taizé en elders veilig te maken voor iedereen en ook om het bewustzijn rond deze problematiek te vergroten. We zijn ook dankbaar voor het werk van de Commission Reconnaissance et Réparation (zie www.reconnaissancereparation.org/) voor het luisterend oor dat zij aan de slachtoffers hebben geboden en hun bemiddelende rol.

[18] Ik geloof dat hoop en waarheid hand in hand gaan. Tot het moment dat ik accepteerde dat ik zou sterven, kon ik niet hoopvol zijn. Dit geldt voor alle situaties. Als christenen hebben we soms de neiging om weg te lopen van situaties die ons wanhopig maken - of het nu gaat om de politiek, het milieu, humanitair.... Het is logisch dat we er van streek van raken, maar het lijkt me dat hoop ons de moed biedt om die situaties juist op te zoeken, en die realiteit aan te gaan en eerlijk te bekijken. Georges Bernanos heeft het vaak over hoop als een heroïsche deugd. Het is een deugd die ons tot actie aanzet, zodat we niet van de situatie weglopen en blijven vechten voor wat we weten of geloven dat goed is. Hoop leidt ons naar Gods belofte. Clémence

Pasquier, interview door Clémence Houdaille, La Croix 11/10/2024.

[19] In het Kikuyu (Gĩkũyũ) is een van de eigenschappen van God dat God hoopwaardig is – mwihokeku: God op wie we onze hoop kunnen vestigen. Mwĩhoko – hoop; wĩhokeku – hoopwaardigheid; mwĩhokeku – hoopwaardig bijv. ngai nĩ mwĩhokeku – God is hoopwaardig.

[20] Als hoop betekent dat we ons niet laten ontmoedigen door de gevaren die we tegenkomen, dan leert zij ons ook om in het heden te leven en in de toekomst te geloven. En om niet in het verleden te blijven hangen en eventuele rancune te laten varen. Dit is uiteindelijk waar onze ziel naar verlangt. Zonder hoop bestaat het gevaar dat we bitter en gewelddadig worden. Net als de liefde in het Hooglied brengt de hoop het leven terug in het lichaam dat geen verlangen meer kent. Corine Pelluchon in *L'espérance, ou la traversée de l'impossible* (Éditions Payot & Rivages, Parijs, 2023) p. 13-14.

[21] Het is die mens aan het kruis, die lijdt zoals wij, waarvan alle waardigheid werd vernietigd, die ons tragische menselijke bestaan verlicht.... Jezus is niet slechts een voorbeeld om na te volgen noch iemand die we moeten verafgoden. Maar Jezus is God die de gestalte aanneemt van een mens en met ons meelijdt en huilt. Kwok Pui Lan, theologe uit Hongkong: "God Weeps with Our Pain," in *New Eyes for Reading: Biblical and Theological Reflections by Women from the Third World*, red. John S. Pobee en Barbel von Wartenberg-Potter (Meyer Stone Books, Bloomington, IN, 1987), p. 92

[22] Vgl. Johannes 12:32

[23] 'Ik laat jullie vrede na; mijn vrede geef ik jullie, zoals de wereld die niet geven kan' (Johannes 14:27). Het kenmerk van echte volwassenheid is dat je je niet snel uit het veld laat slaan door de dingen van de wereld, je niet laat meeslepen door angst, laat ophitsen door achterdocht, verlamd raakt door verschrikkingen of verblind door verdriet, maar dat je kalm en standvastig vasthoudt aan het geloof, alsof je staat op een stevige en zeer veilige kust zonder overspoeld te raken door het opkomende water en de stormen van de wereld. Het is deze standvastigheid die Christus overbracht op christenen, zodat zij bezielde raken met de innerlijke vrede die wordt geschonken aan iedereen die beproevingen doormaakt. Ambrosius van Milaan, *Tractaat III, Over Jakob en het gezegende leven* 6, 28, geciteerd in *Soyons l'âme du monde* (Les Presses de Taizé, 1998 en 2025) p. 109.

[24] Zie www.taize.fr/pilgrims-of-peace

[25] Zie Psalm 85:11 Trouw en waarheid omhelzen elkaar, recht en vrede begroeten elkaar met een kus.

Bijgewerkt: 2 januari 2025. Broeder Matthew (prior en opvolger van frere Alois)